

دانشگاه علوم پزشکی تهران
دانشکده پرستاری و مامائی

رسالهٔ دکتری پرستاری

تبیین فرآیند شکل‌گیری تصویر ذهنی مردم از پرستاری

استاد راهنما: دکتر مهوش صلصالی
استاد مشاور: دکتر عیسی محمدی

مرتضی رضایی آدریانی

اسفند ۱۳۹۱

تبیین فرایند شکل‌گیری تصویر ذهنی مردم از پرستاری

مقدمه: یکی از ویژگی‌های حرفه و حرفه‌ای‌شدن، ارتباطات و مناسبات اجتماعی و تصویرذهنی ناشی از آن است که در ذهن مردم از حرفه شکل می‌گیرد. این تصویر در تعریف جایگاه و شأن اجتماعی حرفه، تاثیر مهمی دارد. به‌همین دلیل، تصویر ذهنی مردم از پرستاری و چگونگی شکل‌گیری آن، یکی از چالش‌های دیرینه حرفه پرستاری است. باوجود پیشرفت‌های بی‌شمار حرفه پرستاری، این چالش هنوز هم در بسیاری از کشورها وجود دارد. اهمیت این موضوع در آن است که نگرش‌ها، باورها و پیش‌فرض‌های عمومی موجود در زمینه پرستاری و نقش پرستاران در بهبودی بیماران، می‌تواند به‌شدت بر آینده پرستاری تأثیرگذار باشد. باوجود اهمیت موضوع، تاکنون پژوهشی برای تبیین چگونگی شکل‌گیری تصویر ذهنی مردم از پرستاری در ایران انجام نشده است؛ لذا این مطالعه با هدف تبیین فرایند شکل‌گیری تصویر ذهنی مردم از پرستاری، طراحی و انجام شد.

روش کار: پژوهش حاضر پژوهشی کیفی بود که با استفاده از رویکرد نظریه پایه در سال‌های ۱۳۹۱-۱۳۸۹ انجام شد. نمونه‌گیری ابتدا به روش هدفمند از بین بیماران و همراهان آنها و همچنین مردم جامعه انجام شد. سپس با پیشرفت پژوهش و ظهور طبقات و کدهای اولیه، فرایند نمونه‌گیری از نمونه‌گیری هدفمند به نمونه‌گیری نظری تغییر و تا اشباع داده‌ها و تکمیل نظریه ادامه یافت. در مجموع، ۲۶ نفر -۷ نفر زن (۲۶.۹ درصد) و ۱۹ نفر مرد (۷۳.۱ درصد)- با میانگین سنی ۳۶.۶۹ سال در این پژوهش مشارکت کردند. روش گردآوری داده‌ها، مصاحبه‌های نیمه‌ساختارمند عمیق بود. میانگین مدت‌زمان ۲۶ مصاحبه انجام شده برابر با ۵۷.۶۷ دقیقه بود. مصاحبه‌ها پس از ضبط‌شدن، در نخستین فرصت به صورت کلمه‌به‌کلمه در نرم‌افزار MS Word 2003 تایپ می‌شدند. برای تحلیل داده‌ها، از رویکرد Strauss & Corbin (۲۰۰۸) استفاده شد. مدیریت داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار MAXQDA 10 انجام شد.

یافته‌ها: تحلیل مستمر و مقایسه‌ای داده‌ها نشان داد که فرایند شکل‌گیری تصویر ذهنی مردم از پرستاری، فرایند کلیشه‌سازی از پرستاری است که در سه مرحله «پیش‌از‌تماس: شکل‌گیری انتظارات»، «مرحله تماس؛ مرحله مقایسه انتظارات با واقعیت» و «مرحله پس‌از‌تماس؛ انتقال تجربه‌ها» رخ می‌دهد. در مرحله پیش‌از‌تماس، در اثر «تجربه‌های دست‌دوم: دیدن پرستاری از دریچه نگاه دیگران»، «انتظارات مردم از پرستاری» شکل می‌گیرند؛ از آنجا که این انتظارات برپایه تجربه‌های دیگران از پرستاری و متأثر از «کمبود اطلاعات از پرستاری» هستند، خواه‌ناخواه کلیشه‌ای‌اند. «آسیب‌پذیری و وابستگی مستقیم مددجویان پرستاری به پرستار» و «نظام بیمارستانی فقیر و ناخوشایند» نیز که از مرحله تماس هستند، بر این «شکل‌گیری انتظارات از پرستاری» تأثیرگذارند. در مرحله تماس، مردم، پرستاری را به‌طور مستقیم تجربه می‌کنند. در این مرحله، «ویژگی‌های خاص حرفه پرستاری» و «رفتار پرستاران» بر برآورده‌شدن یا نشدن «انتظارات مردم از پرستاری» و در نتیجه تصویرسازی کلیشه‌ای آنها تأثیر دارد. البته، به‌دلیل «کمبود آگاهی مردم از پرستاری»، تجربه‌های مستقیم آنها تجربه‌هایی سطحی است. افراد در هر لحظه از تماس مستقیم، به «مقایسه تجربه‌های دست‌دوم خود با لایه‌های سطحی پرستاری» می‌پردازند. در مرحله پس‌از‌تماس، افراد با «به‌اشتراک‌گذاشتن تجربیات دست اول و دوم، شکل‌دهی تصویر ذهنی دیگران از پرستاری» را باعث می‌شوند. سایه سنگین «هم‌جواری با حرفه جافتاده و پردرآمد پزشکی»، «کمبود آگاهی مردم از پرستاری»، «منفعت‌طلبی و تلاش برای حفظ و تأمین آینده شخصی» و «وجود شکاف جنسیتی در جامعه: جامعه مردسالار»، همه‌جا بر فرایند شکل‌گیری تصویر ذهنی مردم از پرستاری، یعنی کلیشه‌سازی از پرستاری، گسترده شده است.

برونده این فرایند، یعنی تصویر مردم از پرستاری، تصویر کلیشه‌ای «پرستار: مادر؛ سنگ زیرین آسیا در خانواده‌ای پدرسالار و فرزندسالار» بود. چهار طبقه «پرستاری: کمک به پزشک در رفع نیازهای مراقبتی بیمار»، «پرستاری: مراقبت رباتیک»، «پرستاری: کار سخت و پرمشقت»، و «پرستاری: ایفای نقش مادری»، طبقه‌های اصلی این تصویر بودند که در مجموع ۱۲ زیرطبقه و ۷۰ گد در این طبقه‌ها قرار گرفتند.

نتیجه‌گیری: فرایند کلیشه‌سازی از پرستاری، فرایندی است که بیشتر به دلیل کمبود آگاهی مردم از پرستاری رخ می‌دهد. پدیده «کمبود آگاهی مردم از پرستاری»، در کنار پدیده‌های دیگری همچون «تجربه‌های دست‌دوم: دیدن پرستاری از دریچه نگاه دیگران»، «انتظارات مردم از پرستاری»، «رفتار پرستاران»، «ویژگی‌های خاص حرفه پرستاری» و «مشکلات و کاستی‌های نظام آموزش پرستاری» از جمله عواملی است که امکان تعدیل آنها وجود دارد. لذا طراحی و اجرای مداخله‌های مؤثر در رابطه با این عوامل می‌تواند به حذف تصویرهای کلیشه‌ای و ارتقاء تصویر ذهنی مردم از حرفه پرستاری کمک کند. علاوه بر این، یافته‌های پژوهش حاضر می‌تواند در طراحی ابزارهای مناسب برای سنجش تصویر ذهنی مردم از حرفه پرستاری، کاربرد داشته باشد.

واژه‌های کلیدی: تصویر حرفه‌ای، تصویر ذهنی از پرستاری، مردم، کلیشه‌سازی، نظریه پایه، مطالعه کیفی

Tehran University of Medical Sciences
Faculty of Nursing and Midwifery

Dissertation in PhD of nursing

Exploring the formation process of the public image of nursing

Supervisor: Mahvash Salsali
Advisor: Eesa Mohammadi

Morteza Rezaei-Adaryani

March 2013

ABSTRACT

Exploring the formation process of the public image of nursing

Background: One of the most important attributes of a profession is its public image. Public image significantly contributes to the social status of a profession. Public image of nursing has been a key challenge of the profession of nursing. Despite significant advances in the profession, the challenge of poor public image of nursing still exists in many countries. Nonetheless, there is limited evidence on how nursing image get formed. The aim of this study was to explore the formation process of the public image of nursing.

Methods: This was a grounded theory study conducted in 2010–2012. Primarily, we used the purposive sampling method for recruiting eligible participants to the study. Alongside with the generation of the primary codes and categories, we shifted to theoretical sampling method to develop and enrich the already generated categories. Sampling was continued until reaching data saturation. Accordingly, 26 participants (seven women and nineteen men) with a mean age of 36.69 years participated in the study. Study data were collected by conducting 26 face-to-face semi-structured interviews. Immediately after each interview, the content was transcribed verbatim and analyzed by using the grounded theory approach as proposed by Strauss and Corbin (2008). The MAXQDA 10.0 software was used for data management.

Findings: The formation process of the public image of nursing was the process of ‘Stereotyping of nursing’. The three phases of this process were ‘Pre-contact phase: expectation formation’, ‘Contact phase: comparing expectations with reality’, and ‘Post-contact phase: experience sharing’.

During the first phase, second-hand experiences results in the formation of expectations. These expectations are formed based on others’ experiences of nursing and lack of information about it. Accordingly, these expectations are stereotypic. Patients’ vulnerability and dependence on nurses as well as the imperfect and unpleasant hospital system also help the formation of such stereotypic expectations.

During the second phase, people directly experience nursing. In this phase, unique characteristics of nursing as well as nurses’ behavior affect the fulfillment of people’s expectations and hence their image of nursing. It is noteworthy that because of the lack of information, people’s first-hand experiences of nursing are usually superficial. During the direct contact phase, people constantly compare their second-hand experiences of nursing with the surface layers of its reality.

During the third phase of the stereotyping process, people—who had come into direct contact with the surface layers of nursing—share their own first- and second-hand experiences and form others’ image of nursing. Factors such as adjacency to the well-known and high-income profession of medicine, lack of

information about nursing, striving for maximizing personal benefits, and gender gap in the society shed a strong light on the stereotyping process.

The output of the stereotyping process is the stereotypic image of 'Nurse as a mother: the under millstone in a patriarch family'. The four categories of this stereotypic image were assisting physicians in fulfilling patients' healthcare needs, robotic care, difficult and arduous work, and playing motherly roles.

Conclusion: The stereotyping process is greatly affected by people's lack of information about nursing. Lack of information about nursing in addition to other factors such as second-hand experiences, people's expectations, nurses' behaviors, unique characteristics of nursing, and shortcomings of nursing educational system are modifiable factors. Accordingly, developing and implementing effective strategies for modifying these factors would help nurses improve public image of their profession. The findings of this study can be used for developing instruments that measure different aspects of nursing image.

Keywords: Professional image, Nursing image, Public, Stereotyping, Grounded theory, Qualitative study